

INTERNATIONAL
Astana, No

#AstanaProcess #Peace4Syria #AstanaProcess #Peace4Syria #AstanaProcess #Peace4Syria #AstanaProcess #Peace4Syria #AstanaProcess #Peace4Syria

RUSYA'NIN İDLİB VE FIRAT'IN DOĞUSUNA BAKIŞI

Yaroslav Samoylov

Araştırmacı

“

Günümüzde Rusya'nın İdlib politikası ile daha önce Doğu Guta'da sürdürdüğü taktik arasında benzerlik görülmektedir. Bu bağlamda Rus analistler, Türkiye'nin İdlib mutabakatı gereğince üstlendiği sorumlulukları hızlı bir şekilde yerine getirmesinin Ankara'nın Fırat'ın doğusundaki güvenli bölgeyle ilgili planlarını olumlu etkileyeceğini söylemektedir.

”

INTERNATIONAL MEETING ON SYRIA

November 28-29, 2018

#AstanaProcess #Peace4Syria #AstanaProcess #Peace4Syria #AstanaProcess #Peace4Syria #AstanaProcess #Peace4Syria #AstanaProcess #Peace4Syria

Rusya, genel Suriye stratejisinin bir parçası olarak tüm çatışmasızlık bölgelerinin kontrolünü Şam rejimine devretmeyi hedeflemiştir. Bu kapsamda son olarak İdlib’de kontrolün sağlanması ve İdlib’in rejim güçlerine devrini öngörmektedir. Rusya bu stratejinin devamı olarak Fırat’ın doğusunun da Suriye’nin toprak bütünlüğü çerçevesi içinde rejim güçlerinin kontrolüne geçmesini düşünmektedir.

İdlib, Astana süreci çerçevesinde Suriye’de kalan son çatışmasızlık bölgesidir. 15 Eylül 2017 tarihinde yapılan 6. Astana görüşmesinde Suriye’de ateşkesin garantörleri olan Rusya, Türkiye ve İran, dört çatışmasızlık bölgesinin oluşturulduğunu açıklamıştır. Ortak açıklamaya göre, “Garantör ülkeler, 4

Mayıs 2017 tarihli mutabakata dayanarak Doğu Guta, Kuzey Humus eyaletinin bazı bölümlerinde, İdlib eyaletinde ve İdlib’e komşu illerin belli bölümlerinde (Lazkiye, Hama ve Halep) ve Güney Suriye’nin belirli bölgelerinde çatışmasızlık bölgelerinin oluşturulduğunu duyurmuştur.” Güney Suriye bölgesinde çatışmasızlık bölgesinin oluşturulması kararı ise 7 Temmuz 2017 tarihinde Almanya’da yapılan G-20 zirvesi esnasında ABD ile Rusya arasında gerçekleşen görüşmeler çerçevesinde verilmiştir. Bununla birlikte 6. Astana görüşmesinin ortak açıklamasında çatışmasızlık bölgelerinin oluşturulmasının geçici bir önlem olduğu da vurgulanmaktadır.

Rusya ve Türkiye’nin çatışmasızlık bölgeleri oluşturma konusunda

anlaşmasıyla birlikte taraflar arasında söz konusu bölgelerin geleceği hakkında ciddi bir fikir ayrılığı söz konusudur. Bu bağlamda Ankara, söz konusu alanlarda çeşitli silahlı grupların kendi pozisyonlarını sağlamlaştırmasından ve rejime alternatif bir güç merkezinin oluşturulmasından yana bir tavır almaktadır. Rusya ise, tam tersine, çatışmasızlık sürecinin sağladığı imkânlarla çeşitli silahlı grupları silahsızlandırma ve zayıflatmanın peşindedir. Kısacası Moskova’nın asıl hedefi, aktif çatışmalara girmeden çatışmasızlık alanlarının rejimin kontrolüne girmesini sağlamaktır.

Bugüne kadar rejim güçlerinin ve onun arkasında duran Rusya’nın Doğu Halep, Doğu Guta ve Güney Suriye’de muhalif savaşçıları barışa

zorlama ve etkisiz hale getirme operasyonları, iki unsura dayanmaktaydı: Savaşçılara karşı askeri baskı ve Türkiye'nin (Güney Suriye konusunda İsrail ve Ürdün ile diplomatik görüşmeler de önemliydi.) arabuluculuğu ile savaşçıların İdlib'e tahliye edilmesi. Örneğin Doğu Guta'da rejimin bazı silahlı gruplarla ateşkes sağlaması, Rusya ve Türkiye anlaşması olmadan mümkün değildi. Bu uzlaşının mantığını ise şöyle ifade edebiliriz: Rejim güçlerinin Afrin'de PYD/YPG'ye destek vermemesine karşılık, Ankara'nın Doğu Guta'daki silahlı grupların ve sivilerin Türkiye kontrolü altındaki bölgelere geçişine onay verilmesi. Günümüzde de Rusya'nın İdlib politikası ile daha önce Doğu Guta'da sürdürdüğü taktik arasında benzerlik görülmektedir. Bu bağlamda Rus analistler, Türkiye'nin İdlib mutabakatı gereğince üstlendiği sorumlulukları

hızlı bir şekilde yerine getirmesinin Ankara'nın Fırat'ın doğusundaki güvenlik bölgesiyle ilgili planlarını da olumlu etkileyeceğini söylemektedir. Dolayısıyla İdlib ve Fırat'ın doğusu sorunlarını birbirinden ayrı bir şekilde ele almak mümkün değildir.

23 Ocak 2018 tarihinde Türkiye ve Rusya arasında Moskova'da yapılan zirve sırasında tarafların Suriye'nin kuzeyinde nüfuz alanlarının paylaşımını ele aldıkları söylenmektedir. Bu çerçevede Rusya'nın Fırat'ın doğusu ile ilgili tutumunu şöyle ifade edebiliriz: "Daha önce başarılı bir şekilde Suriye'nin güneyinde uygulanan taktiğin Suriye'nin kuzeyinde de hayata geçirilmesi." Bu çerçevede Rusya 2018 yılı içinde, İran destekli grupların İsrail-Suriye sınırından Suriye içine çekileceğine dair İsrail'e taahhüt vermiştir. Zira İsrail, Suriye

ile olan sınırında İran güdümünde olan güçlerin bulunmasına karşı çıkmaktaydı. Rusya'nın İsrail ile bu konuda anlaşması, rejim güçlerinin güney çatışmasızlık bölgesinde operasyon gerçekleştirmesini ve Suriye-İsrail sınırı üzerinde kontrol sağlamasını sağlamıştır.

“
Rus analistlere göre Türkiye'nin Şam ve Moskova ile koordinasyon içinde olmadan Fırat'ın doğusunda güvenlik bölgesi oluşturma girişimi, Suriye rejiminin, söz konusu bölgede Türkiye'ye karşı mücadeleyi teşvik etmek adına, PYD/YPG'ye maddi ve manevi destek vermesine neden olabilir.

Şu an Rusya benzer taktiği Fırat'ın doğusunda da uygulamayı planlamaktadır. Bu taktiğe göre Rus askerleri ve rejim güçlerinin Türkiye-Suriye sınırına tampon olarak yerleştirilmesi düşünülmektedir. Bu bağlamda Fırat'ın doğusundan Türkiye'ye karşı yapılacak olası saldırıları önleyen ve Türkiye-Suriye sınırını koruyan güçler Rusya ve Şam olacaktır. Rus analistlere göre Türkiye'nin Şam ve Moskova ile koordinasyon içinde olmadan Fırat'ın doğusunda güvenlik bölgesi oluşturma girişimi, Suriye rejiminin, söz konusu bölgede Türkiye'ye karşı mücadeleyi teşvik etmek adına, PYD/YPG'ye maddi ve manevi destek vermesine neden olabilir. Aynı zamanda söz konusu koordinasyon eksikliği, Rusya ve Şam'ın İdlib'e yönelik askeri operasyonu başlatmasına da yol açabilir. Bu bağlamda Rusya Dışişleri Bakanı

Lavrov'un yaptığı açıklamaya göre, Suriye'nin kuzeyinde bir güvenlik bölgesinin oluşturulması Türkiye'nin öncelikle Suriye hükümeti ile bir anlaşmaya varmasını gerektirmektedir. Rus analistlere göre, eğer Türkiye anlaşmaya varırsa, Şam rejimine Suriye'nin geleceği konusunda istediklerini kolaylıkla yaptırabilir ve Rusya'nın buna karşı çıkması beklenmemektedir. Örneğin Türkiye kendi kontrolü altındaki bölgelerin geleceği konusundaki taleplerini Şam rejimine kabul ettirebilir ve Fırat'ın doğusu konusunda da çekinceleri bertaraf edilebilir.

Rusya Türkiye'yi Fırat'ın doğusu konusunda kendisi ile çalışmaya ikna etmeye çalışırken, Rus analistlere göre İdlib konusunda Rusya'nın pozisyonunu olumlu yönde etkileyen iki gelişme ortaya çıkmıştır:

1. Türkiye İdlib'i radikal gruplardan temizlemeyi başaramamıştır. Türkiye ve Rusya, İdlib çatışmasızlık alanında silahsızlandırılmış bölge oluşturulması konusunda anlaşmış olsa da anlaşmanın uygulanması konusunda zorluklar yaşanmaktadır. Bu durum Türkiye'nin müzakere masasındaki pozisyonunu zayıflatmaktadır.

“
Türkiye'nin İdlib'deki silahlı gruplarla görüşmeleri iki ana konu etrafında gerçekleşmektedir: Türkiye destekli grupların HTŞ ile eşit şartlarda silahsızlandırılmış bölgeden çekilmesi ve yabancı savaşçıların İdlib'den tahliye edilmesi.
”

17 Eylül 2018 tarihinde Soçi’de Türkiye ve Rusya 15 Ekim 2018 tarihine kadar İdlib’de silahlı muhalif örgütler ile Suriye ordusu arasındaki temas hattında 15-20 kilometre genişliğinde silahtan arındırılmış bir bölgenin kurulması konusunda anlaşmıştır. Ayrıca söz konusu anlaşma Türkiye’nin HTŞ gibi örgütlerin, oluşturulacak bu silahsız bölgeden çıkmalarını sağlamasını öngörüyordu. Ankara’nın Soçi Mutabakatı’na uymak istemeyen gruplarla temasları Ekim 2018 ayından bu yana sürmektedir. Rus analistlere göre, HTŞ’nin bir kısmı silahsızlandırılmış alanı terk etmiştir. Yine aynı yorumlara göre HTŞ, kendisine dayatılan şartları Türkiye destekli Ulusal Özgürleştirme Cephesi grupları silahsızlandırılmış bölgeden çekildiği zaman kabul edecektir. Türkiye’nin İdlib’deki silahlı gruplarla görüşmeleri iki ana konu etrafında gerçekleşmektedir: Türkiye destekli grupların HTŞ ile eşit şartlarda silahsızlandırılmış bölgeden çekilmesi ve yabancı savaşçıların İdlib’den tahliye edilmesi.

Yukarıda bahsedilen gelişmelerin yanı sıra 4 Ocak 2019 tarihinde İdlib’de Türkiye destekli gruplar ve HTŞ arasında çatışmalar başlamıştır. Rus kaynaklara göre çatışmalar sonucunda İdlib’in %75’i HTŞ’nin kontrolüne geçmiştir. 10 Ocak 2019’da HTŞ ve Türkiye destekli Ulusal Özgürleştirme Cephesi arasında ateşkes sağlanmıştır. Rus analistler İdlib’in büyük bir kısmının HTŞ’nin kontrolüne geçmesi ile Soçi mutabakatının yerine getirilmediğini ve Türkiye destekli grupların İdlib’i radikal gruplardan temizleme konusunda başarısız olduğu izleniminin oluştuğunu

belirtmektedir. Bunun yanında HTŞ’nin İdlib’de güçlenmesi rejim güçlerinin İdlib yakınlarına ve Halep’in batısına yerleşmesine neden olmuştur. Ne var ki İdlib’e yönelik rejim güçlerinin olası saldırısı Türkiye’nin çıkarlarına uymamaktadır. Bununla birlikte Rusya’nın İdlib’de Türkiye ile çatışmaya girmeyi istemediğini ve anlaşmazlıkları öncelikle diplomatik yolları kullanarak çözmek istediğini söyleyebiliriz. Örneğin Rusya Savunma Bakanlığı, İdlib bölgesinde bulunan savaşçıların Halep’e dönük klor gazı saldırısı gerçekleştirdiğini iddia etmiştir. Ne var ki bu iddia bile Moskova’nın bahsi geçen tavrında değişime neden olmamıştır.

ABD, kendi askerlerini Suriye’den çekmeye başladıktan sonra bölgedeki asıl müttefiki olan PYD/YPG’nin güvenliğini sağlamayı hedeflemektedir. ABD’nin Suriye’deki varlığının korunması, PYD/YPG’in bir askeri güç olarak muhafaza edilmesi ve ona maddi/manevi destek verilmesine bağlıdır.

2. Türkiye’nin ABD’yi PYD/YPG’ye destek vermeyi bırakması konusunda ikna edememesi. Günümüzde PYD/YPG, ABD’nin Şam, Tahran ve Moskova’ya karşı Suriye’de elinde kalan tek ve en etkili araçtır. Bu bağlamda ABD, kendi askerlerini Suriye’den çekmeye başladıktan sonra bölgedeki asıl müttefiki olan PYD/YPG’nin güvenliğini sağlamayı hedeflemek-

tedir. ABD’nin Suriye’deki varlığının korunması, PYD/YPG’in bir askeri güç olarak muhafaza edilmesi ve ona maddi/manevi destek verilmesine bağlıdır. Pentagon’un 2019 askeri bütçesi içinde 300 milyon doların Suriye’de eğitim ve donatı programı için ayrılması söz konusu durumu doğrulamaktadır. Rus analistler de ABD’nin Suriye’deki askerlerini çıkarmayı düşünmediklerini belirtmektedir.

Rus analistlere göre Türkiye, Fırat’ın doğusunda kendi askeri varlığının olası sınırları konusunda ABD’ye net bilgileri ve güvenceleri hala sunmadı. ABD, sadece Türkiye kontrolünde olacak bir güvenli bölgeye karşı çıkmaktadır. Bu bağlamda Suriye Demokratik Güçleri de ancak BM tarafından kontrol edilecek güvenli bölgeye razı olacağını dile getirmiştir. Washington Post gazetesinin 30 Ocak 2019 tarihli sayısında “ABD yönetimi hem Türkiye’nin Suriye’deki ayrılıkçı Kürtlere dair endişelerini gidermek, hem de Türk güçlerini, IŞİD’le mücadele eden ABD destekli Suriyeli Kürtlerden uzak tutmak amacıyla, aralarında İngiltere, Fransa ve Avustralya’nın da bulunduğu müttefiklerini Suriye’nin kuzeyinde sorumluluk almaya ikna etmeye çalışıyor...” şeklinde bir haber yer almıştır. Edinilen bilgilere göre ABD, tampon bölgenin müttefikleri Fransa, İngiltere ve Avustralya tarafından kurulmasını planlamaktadır. Washington’un kendi askerlerini çekip bu ülkelerin bölgeye yerleşmesi karşılığında bu ülkelere askeri yardım önerdiği haberleri de söz konusudur. Ankara ise ABD’nin bu planına karşı çıkmakta ve bölgenin Türkiye tarafından kurulmasını ve kontrol

edilmesini istemektedir. Türkiye'nin bu önerisi ne Rusya ne ABD ne de diğerleri tarafından kabul görmemektedir. Kısacası Türkiye ve ABD halihazırda Fırat'ın doğusu konusunda bir anlaşmaya varmamıştır. Söz konusu durum Ankara'yı hem İdlib hem de Fırat'ın doğusu konusunda Moskova ile ortak zemin bulmaya zorlamaktadır.

“

Moskova, Türkiye'yi İdlib'deki sorumluluklarını yerine getirmesi için zorlamaktadır. Türkiye üzerinde Fırat'ın doğusunda oluşturulacak muhtemel tampon bölge konusunu da bir baskı unsuru olarak kullanmaktadır.

”

Rusya'nın da İdlib ve Fırat'ın doğusu konularını Türkiye ile anlaşarak çözmeyi istemesinin arkasında iki temel neden yatmaktadır. Birincisi, Rusya Astana sürecinin

devamını ve ABD'nin canlandırarak istediği Cenevre sürecinin arka planda kalmasını istemektedir. İdlib'de silahsızlandırılmış bölgenin zamanında oluşturulamaması, Astana sürecinin prestijini zayıflatacak bir unsurdur. Ayrıca Rus analistlere göre Kazakistan, ABD baskısı nedeniyle tarafsız konumunu kaybetmektedir. Kazakistan yönetimi de Suriye'nin siyasi geleceğinin belirlenmesi sürecine katılmayı istemediğini dile getirmektedir. Bu bağlamda son zamanlarda bazı Rus yetkililerin Astana platformunun Soçi'ye taşınması konusunda yaptığı açıklamalar ilgi çekicidir. Dolayısıyla söz konusu kırılma döneminde Astana süreci Türkiye'nin desteği olmadan işlevselliğini kaybetme riski ile karşı karşıya kalacaktır. İkinci neden, Rusya-Türkiye ilişkilerinde yaşanan olumlu havayı muhafaza etmek ve S-400 hava savunma sisteminin satışını engelleyecek adımlardan kaçınmaktır. Moskova, Türkiye ile iş birliğine NATO ittifakı içinde çatlak yarattığı, Suriye'de çatışmaların seviyesinin düşmesini sağladığı ve genel olarak Rusya'nın

diplomatik başarısı olarak algılandığı için önem vermektedir. Rusya bu menfaatleri düşünerek İdlib'de Türkiye'ye zaman tanımaya devam etmektedir.

Bununla birlikte Moskova, Türkiye'yi İdlib'deki sorumluluklarını yerine getirmesi için zorlamaktadır. Türkiye üzerinde Fırat'ın doğusunda oluşturulacak muhtemel tampon bölge konusunu da bir baskı unsuru olarak kullanmaktadır. Rus analistler, İdlib mutabakatının uygulanmasında eksiklik ve gecikmeler olmasının risk yaratacağını belirtmektedir. Söz konusu durum Şam ve Tahran tarafından rahatsızlıkla karşılanmakla birlikte Soçi mutabakatının başlıca garantörü olan Moskova'nın uluslararası alanda prestijine de zarar verecektir. Dolayısıyla Rusya'nın Türkiye'ye İdlib konusunda zaman verme taktiğinin geçici olduğu söylenebilir. Bu bağlamda mutabakat gereğince Türkiye'nin üstlendiği ve uygulanması son derece zor sorumlulukları yerine getirmesinde eksiklik ve gecikme yaşanması durumunda Moskova'nın askeri adımlar atma ihtimali göz ardı edilmemelidir.

Sonuç olarak Türk dış politikasının önümüzdeki dönemde karşılaştığı en büyük zorluklardan biri, ABD ile Rusya arasında hassas bir denge kurmak olacaktır. Zira Türkiye'nin Suriye'de Rusya'ya karşı ABD ile işbirliğine gitmesi, Fırat'ın batısındaki Türk askeri varlığı, Türkiye'nin Fırat'ın doğusundaki planlarını, Astana sürecini ve Rusya ve İran ile işbirliğini tehlikeye atabilir.